

KRYSTYNA OLIŃSKA

ANALIZA ANTROPOLOGICZNA MATERIAŁU SZKIELETOWEGO
Z KOZIEGLÓW

Materiał wykopaliskowy stanowiący przedmiot opracowania zebrano podczas prac na grodzisku w Kozieglówach. Grodzisko to położone jest na wyspie jeziora Kozieglowskiego w jego północno-wschodniej partii.

Tabela 1. Indywidualne pomiary czaszek

Nr inw.	1	2	3	4	5	6	8	9	12
	30 - 35	25 - 30	20 - 25	25 - 30	25 - 30	30 - 35	18 - 24	20 - 25	35 - 40
Płeć	♀	♀	♂	♀	♂	♀	♀	♂	♂
<i>g-op</i>	181	170	177	180	—	173	165	187	199
<i>eu-eu</i>	141	142	140	128	—	133	—	—	140
<i>co-co</i>	119	115	111	111	121	110	120	115	120
<i>ft-ft</i>	97	94	91	88	97	96	95?	88	101
<i>zy-zy</i>	—	124?	—	113	—	118?	—	—	129?
<i>zm-zm</i>	—	93	—	86	—	92	—	—	89
<i>au-au</i>	—	122	122	108	—	110	—	—	118
<i>ast-ast</i>	113	112	109	102	105?	105	—	—	114
<i>ol-sta</i>	—	41?	39?	42	—	46	—	—	46?
<i>mf-ek</i>	40	40	35?	40	—	30	—	34?	40
<i>mf-mf</i>	26	21	21	17	24	22	—	23?	22
wys.ocz.	34	31	28	33	—	28	—	30?	29
sz.ap.pir.	—	25	21	24	—	23	—	—	23
<i>n-ns</i>	—	45	43	45	—	43?	—	42?	48
<i>n-pr</i>	—	62	58	59	—	60?	—	52?	63
<i>n-ba</i>	98	97	95	98	99?	96	—	96?	111?
<i>ba-pr</i>	—	97	90	95	—	96?	—	84?	109?
<i>ba-b</i>	137	128	136	136	129	131	—	126	134
<i>au ∩ au</i>	—	307	312	310	—	304	—	—	316
<i>n ∩ b</i>	123	112	128	118	135	123	130	132	130
<i>b ∩ L</i>	128	110	115	133	—	120	125	131	134
<i>L ∩ i</i>	65	75	68	66	74	66	60	73	68
<i>i ∩ o</i>	54	39	48	46	48	46	—	49	50
<i>L ∩ o</i>	118	115	115	111	124	112	—	121	118
<i>g ∩ i</i>	306	288	305	350	—	304	303	253	325
<i>n ∩ i</i>	312	298	318	358	—	311	317	260	335
obw. czaszki	508	482	498	495	—	481	—	—	540

— wynik przybliżony

Tabela 2. Średnie arytmetyczne, odchylenia standardowe i współczynniki zmienności cechometrycznych kości długich

	min - max	\bar{x}	S	V
<i>Humerus</i>				
długość największa	283 - 338	303,60	18,70	6,16
największy przekrój trzonu	15 - 26	20,03	2,55	12,73
najmniejszy przekrój trzonu	12 - 21	15,69	2,08	13,26
obwód w części środkowej	44 - 78	61,90	9,57	15,46
<i>Ulna</i>				
długość największa	222 - 266	236,67	14,77	6,24
przekrój poprzeczny górny	12 - 17	15,10	1,49	9,87
przekrój grzbietowo-dłoniowy górny	13 - 21	16,70	1,84	11,02
obwód w najcieńszym miejscu	29 - 40	33,00	3,19	9,67
<i>Radius</i>				
długość największa	210 - 233	221,70	5,75	2,59
przekrój poprzeczny	10 - 19	13,75	2,61	18,98
przekrój strzałkowy	8 - 12	10,00	1,08	10,80
obwód w najcieńszym miejscu	30 - 44	36,15	3,81	10,54
<i>Femur</i>				
długość największa	382 - 430	423,75	22,12	5,22
przekrój strzałkowy trzonu w środku	21 - 29	25,53	2,21	8,66
przekrój poprzeczny trzonu w środku	24 - 29	26,32	1,94	7,37
obwód	73 - 92	83,47	5,71	6,84
<i>Tibia</i>				
długość największa	311 - 386	352,70	27,74	7,87
szerokość poprzeczna kłykci	63 - 80	70,78	5,54	7,83
wymiar strzałkowy środkowy	21 - 38	30,32	10,57	34,86
obwód	53 - 88	74,46	3,98	5,35
<i>Fibula</i>				
grubość w płaszczyźnie strzałkowej	9 - 15	12,33	1,99	16,13
grubość w płaszczyźnie poprzecznej	8 - 13	10,92	2,13	19,51
obwód w najcieńszym miejscu	26 - 29	31,20	5,98	19,17

Na podstawie danych archeologicznych ustalono chronologię cmentarzyska na okres halsztacki.

Badania prowadzone były pod kierownictwem dr Łucji Nowak przez Muzeum Zagłębia Konińskiego w 1968 roku. W trakcie prac badawczych odkryto również osadę lużycką znajdującą się na wschodnim brzegu jeziora oraz duże ilości przepalonych kości na północ od jeziora. Należy więc przypuszczać, że występuje tutaj zespół osadniczy, w skład którego wchodzi gród, osada oraz cmentarzysko. Materiał kostny, będący przedmiotem opracowania pochodzi z wnętrza grodu oraz z miejsca przeprawy lub mostu, który najprawdopodobniej łączy wyspę z lądem. Spalone w tym miejscu konstrukcje oraz porzucone szkielety, często nadpalone, wskazują na toczące się walki.

Ze względu na duże przemieszanie materiału, opracowanie polega na zestawieniu pomiarów poszczególnych kości, a nie całości szkieletów należących do danych osobników. Tylko w jednym przypadku skompleto-

Tabela 3. Wskaźniki czaszek z Koziegłów

wskaźnik	nr czaszki						
	1	2	3	4	6	9	12
szerokościowo-długościowy	77,90	83,53	79,10	71,11	76,88	—	70,35
twarży górnej	—	50,00	—	52,21	50,84	—	48,83
nosa	—	55,56	48,84	53,33	52,33	—	48,42
oczodołów	85,00	76,25	80,00	83,54	70,51	84,24	71,25
wysokościowy średni	85,09	82,05	85,80	88,31	85,62	—	79,06

wano prawie cały szkielet. Analiza pozwala wnioskować, że opracowaniu podlegał materiał kostny należący do około 25 osobników.

Ocenę płci i wieku wykonano stosując metody przyjęte dla badań materiałów szkieletowych [Strzałko, Henneberg 1975]. Określenie tych dokonano dla 19 osobników. W badanym materiale wystąpiły kości dzieci. Ich wiek ustalono na podstawie fragmentów czaszki oraz zębów na 12 lat i 5 lat. Materiał kostny poddano pomiarom według techniki R. Martina (tab. 1 i 2).

Ponadto, opierając się na zmierzonych cechach czaszki obliczono 5 wskaźników (tab. 3). Biorąc pod uwagę ich wartości określające do pewnego stopnia kształty czaszek ujęte w różnych pozycji pomiarowych stwierdzono, że czaszki są długie, pośrednie i krótkie. Wskaźnik twarzy górnej klasyfikuje [Jasiński i in. 1962] wszystkie czaszki do średniotwarzowych. Wskaźnik nosa pozwala zaliczyć czaszki do wąskotwarzowych. Wskaźnik oczodołowy wykazuje duże zróżnicowanie.

Metodą Trotter-Gleser [Strzałko 1971] wykonano rekonstrukcję wysokości ciała dla osobnika oznaczonego numerem 12. Wynosiła ona 172,5 cm. Podobny wynik uzyskano według metody Manouvriera — 173,0 cm oraz Rolleta — 176,9 cm. Badanego osobnika można zaklasyfikować jako wysokorosłego. Dla pozostałego materiału kostnego obliczono średnią wartość wysokości ciała odtworzonej na podstawie pomiarów kości długich. Według metody Trotter-Gleser wynosi ona 161,4 cm przy współczynniku zmienności $V=1,5$.

Celem określenia podobieństwa czaszek z badanej serii do innych zbiorów czaszek posłużono się metodą Penrose'a korzystając ze wzoru [Piontek 1979]

$$C_R^2 = C_H^2 - \frac{mR}{1-R+mR} C_Q^2.$$

Analizę wykonano dla 8 cech czaszek (tab. 4).

Wybranie do porównań odpowiednich populacji okazało się trudne ze względu na brak danych indywidualnych lub średnich arytmetycznych cech czaszek, przede wszystkim żeńskich, z okresu Halsztackiego. W opracowaniu wykorzystano średnie wartości cech czaszek dla róż-

Tabela 4. Odległość kształtu (C_Q^2) i wielkości (C_H^2) oraz odległość ogólna (C_R^2) między badaną serią z Koziegłów a użytymi do porównań

Populacje	Męskie			Żeńskie		
	C_Q^2	C_H^2	C_R^2	C_Q^2	C_H^2	C_R^2
Przeczycze	0,58	1,89	1,48	0,001	0,32	0,32
Bajci	0,20	1,13	0,99	0,08	0,11	0,05
Ukraina, Scytowie	0,62	1,17	0,74	—	—	—
Bawaria	1,01	1,57	0,86	—	—	—
Węgry, Rumunia	0,76	1,11	0,58	—	—	—
Skandynawia	0,57	0,76	0,36	—	—	—
Słowenia	0,93	1,56	0,90	—	—	—

nych grup z terytorium Europy podane przez Piontka [1979]. Wartości poszczególnych odległości wykazały, że pod względem analizowanych cech w serii męskiej populacja z Koziegłów jest najbardziej podobna do populacji ze Skandynawii, w mniejszym stopniu do populacji z Węgier i Rumunii. Ze względu na brak większej ilości danych dla serii żeńskiej nie można przeprowadzić analizy. Ponadto, nie należy wysnuwać zbyt daleko idących wniosków ponieważ zbadanych szkieletów nie można uznać za reprezentatywną próbę populacji.

PIŚMIENNICTWO

- Jasicki B., S. Panek, P. Sikora, E. Stołyhwo, 1962, *Zarys antropologii*, PWN Warszawa.
- Strzałko J., 1971, *Metody rekonstrukcji wzrostu człowieka na podstawie pomiarów szkieletu*, *Przeł. Antrop.*, 37, 295 - 314.
- Strzałko J., M. Henneberg, 1975, *Określanie płci na podstawie morfologii szkieletu*, *Przeł. Antrop.*, 41, 105 - 126.
- Piontek J., 1979, *Procesy mikroewolucyjne w europejskich populacjach ludzkich*, UAM Poznań.

Muzeum Okręgowe
ul. Przemysłowa 62-510 Konta

AN ANTHROPOLOGICAL ANALYSIS OF A SKELETAL MATERIAL FROM KOZIEGŁOWY

by KRYSZYNA OLİŃSKA

The author describes skeletal remains of about 25 individuals whose mixed bones were excavated at a Halstatt Period site on Koziegłowskie Łąki. Individual craniometric data are presented along with parameters of distributions of long bones measurements. The craniological series has been compared, by means of Penrose's method to other European cranial samples from the Halstatt Period. Results of this comparison are given in table 4.